

and provide access of owners of such enterprises to credit resources; rationalization of land use [3, с. 91].

References:

1. Stepska O.V. Scientific and practical analysis of problem aspects of contractual land relations. Actual problems of legal regulation of agrarian, land, ecological and nature-resource relations in Ukraine: collective monograph / repr. ed.: T.E. Kharitonova, I.I. Karakash Odessa: Publishing House «Helvetica», 2018. P. 151-171.
2. Olena Stepska. Legal regulation of lease of agricultural land // *Legea si viata*. 2017. – Martie. – P. 126-128.
3. Zinchuk T., Dankevich V. European experience in the formation of the agricultural land market. *Economy of agroindustrial complex*. 2016. № 12. P. 84-91.

Ключові слова: ринок землі, землі сільськогосподарського призначення, власник землі, оренда, договір купівлі-продажу земельної ділянки.

Ключевые слова: рынок земли, земли сельскохозяйственного назначения, собственник земли, аренда, договор купли-продажи земельного участка.

Key words: land market, agricultural land, the owner of land, lease, contract of land sale.

ЧУМАЧЕНКО ІННА ЄВГЕНІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права,
кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО УМОВ ТА ПОРЯДКУ ЗАСТОСУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВИКОРИСТАННЯ, ОХОРОНУ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТВАРИННОГО СВІТУ

Застосування юридичної відповідальності за порушення вимог використання, охорони та відтворення тваринного світу передбачено у ст. 63 ЗУ «Про тваринний світ», ст. 42 ЗУ «Про мисливське господарство та полювання», ст. 52 ЗУ «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів», ст. 20 ЗУ «Про Червону книгу України» тощо. Відповідно до ЗУ «Про тваринний світ» порушення законодавства в галузі використання, охорони і відтворення тваринного світу тягне за собою адміністративну, цивільно-правову чи кримінальну відповідальність. Проте, слід звернути увагу, що фауністичним законодавством передбачено також застосування дисциплінарної відповідальності (ЗУ «Про мисливське господарство та полювання», ЗУ «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів»).

Згідно Кримінального кодексу України (далі – ККУ) за порушення вимог фауністичного законодавства кримінальна відповідальність застосовується відповідно до наступних статей ККУ: 243 – забруднення моря; 244 – порушення законодавства про континентальний шельф України; ч. 2 ст. 245 – знищення або пошкодження лісових масивів; 248 – незаконне полювання; 249 – незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом; 250 – проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів; 251 – порушення ветеринарних правил; 441 – екоцид.

До винних осіб застосовуються кримінальні штрафи у значних розмірах, обмеження або позбавлення волі на різні терміни. Проте на практиці частіше за все застосовуються статті 248, 249 ККУ.

Адміністративна відповідальність за порушення законодавства в галузі використання і відтворення тваринного світу передбачена у чисельних нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення. Підставою притягнення осіб до цього виду відповідальності є адміністративне правопорушення (проступок). Адміністративні правопорушення в цій галузі умовно можна поділити на такі групи: у галузі порушення права державної власності на тваринний світ; у галузі порушення правил використання об'єктів тваринного світу; у галузі встановленого порядку управлінської і підприємницької діяльності; у галузі охорони тваринного світу.

До них віднесені наступні статті КУпАП: 50 – порушення права державної власності на тваринний світ; 76 – знищення або пошкодження для лісу фауни; 85 – порушення правил використання об'єктів тваринного світу; 85¹ – виготовлення і збут заборонених знарядь добування об'єктів тваринного або рослинного світу; порушення вимог щодо охорони середовища перебування і шляхів міграції, переселення, акліматизації та схрещування диких тварин; 86¹ – експлуатація на водних об'єктах водозабірних споруд, не забезпечених рибозахисним обладнанням; 87 – порушення вимог щодо охорони середовища перебування і шляхів міграції, переселення і акліматизації та схрещування диких тварин; 88 – незаконне вивезення з України і ввезення на її територію об'єктів тваринного і рослинного світу; 88¹ – порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах; 88² – порушення правил створення, поповнення, зберігання, використання або державного обліку зоологічних, ботанічних колекцій та торгівлі ними; 89 – жорстоке поводження з тваринами; 90 – порушення вимог щодо охорони видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України; 91² – перевищення лімітів та нормативів використання природних ресурсів.

Суб'єктами адміністративних правопорушень можуть бути: громадяни України, іноземні громадяни і особи без громадянства, які на момент учинення проступку досягли 16-річного віку. Не підлягають притягненню до адміністративної відповідальності особи, які діяли за умов крайньої необхідності. Основні види адміністративних стягнень –

це штрафи, конфіскація незаконно добутих об'єктів тваринного світу, рушниця та інших знарядь і засобів учинення правопорушення, які є особливою власністю порушника, позбавлення права полювання на термін до трьох років з конфіскацією мисливської зброї.

Цивільно-правова відповідальність за порушення законодавства в галузі використання, охорони і відтворення тваринного світу передбачена у формі покладення обов'язку на підприємство, установу, організацію і громадян відшкодувати шкоду, заподіяну ними внаслідок порушення фауністичного законодавства. Розмір компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного світу, а також за знищення чи погіршення середовища їх існування встановлюється КМУ (ч. 4 ст. 63 ЗУ «Про тваринний світ»). Зокрема, згідно ст. 20 ЗУ «Про Червону книгу України» передбачено відшкодування шкоди, завданої незаконним добуванням, знищенням або пошкодженням об'єктів Червоної книги України, погіршенням середовища їх перебування.

Для цього виду відповідальності характерно те, що розмір шкоди, як правило, визначений фауністичним законодавством у вигляді такс – конкретних, попередньо обрахованих і закріплених у законодавстві грошових сум, розмірів збитків за кожен одиницю тварин, залежно від виду тварин, оптимальних витрат на відтворення об'єктів, яким завдана шкода. Такі такси затверджені постановами КМУ: «Про розмір компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання)» від 7 листопада 2012 року № 1030, «Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконного добування (збирання) або знищення цінних видів водних біоресурсів» від 21 листопада 2011 року № 1209, «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд» від 24 липня 2013 року № 541, а також наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України та Міністерства екології та природних ресурсів «Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення законодавства в галузі мисливського господарства та полювання (крім видів, занесених до Червоної книги України) 19 червня 2017 року № 301/222.

Якщо неможливо зафіксувати кількість загиблих тварин (у випадку загибелі риби у водоймах від отруєння), то підрахунок збитків обчислюється на підставі спеціальних методик, розроблених і затверджених спеціально уповноваженими державними органами. Так, збитки, заподіяні рибному господарству внаслідок забруднення рибогосподарських водойм стічними водами та шкідливими речовинами, обчислюються відповідно до Методики розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, затвердженої Мінекобезпеки України 18 травня 1995 року, Методики розрахунку збитків, заподіяних

рибному господарству внаслідок порушень правил рибальства та охорони водних живих ресурсів, затвердженою наказом Міністерства аграрної політики України і Міністерством охорони навколишнього природного середовища України від 12 липня 2004 року № 248/273. Такі методики допомагають здійснювати підрахунки збитків на підставі спеціальних формул по кожному виду порушень і по кожній стадії їх розвитку з визначенням загальних втрат рибного господарства спочатку в натуральному, а потім вартісному вираженні.

У випадках, коли розмір відшкодування збитків не визначений спеціальним законодавством про охорону тваринного світу, застосовуються положення Цивільного кодексу (ст. ст. 192 і 1166). Крім відшкодування збитків, незаконно добуті об'єкти тваринного світу підлягають вилученню у правопорушника і передачі для реалізації торговельним або заготівельним організаціям. У разі неможливості вилучення незаконно добутої продукції полювання порушник відшкодовує її вартість, яка обчислюється виходячи з ринкових цін на м'ясо, шкіряну, хутрову та іншу сировину вищого сорту, що діють на час відшкодування, у розмірах, визначених ст. 43 ЗУ «Про мисливське господарство та полювання».

Дисциплінарна відповідальність за порушення фауністичного законодавства, як вже було вище наведено, застосовується відповідно до ст. 42 ЗУ «Про мисливське господарство та полювання», ст. 52 ЗУ «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» тощо і настає внаслідок порушення особою трудових обов'язків, пов'язаних з використанням, відтворенням та охороною тваринного світу. Такий вид відповідальності може бути застосовано до працівників та посадових осіб, пов'язаних з підприємством, установою або організацією трудовими відношеннями у випадках невиконання або неналежного виконання ними трудових обов'язків, коли використання та охорона об'єктів тваринного світу входило до змісту їх трудових обов'язків. Відповідно до ст. 147 КЗпПУ, за порушення трудової дисципліни до працівника може бути застосовано тільки один з таких заходів стягнення: догана або звільнення. Дисциплінарні стягнення застосовуються органом, якому надано право прийняття на роботу даного працівника, або вищестоящими органами.

Ключові слова: тваринний світ; юридична відповідальність за порушення фауністичного законодавства; використання, охорона та відтворення тваринного світу.

Ключевые слова: животный мир; юридическая ответственность за нарушение фаунистического законодательства; использование, охрана и воспроизводство животного мира.

Key words: animal world; legal liability for violation of faunal legislation; use, protection and reproduction of the animal world.